

Scrisul Românesc

Revistă de cultură fondată la Craiova, în 1927, serie nouă, din ianuarie 2003
Publicată de Scrisul Românesc Fundația-Editura, recunoscută CNCS Apare sub egida U.S.R.

Turnul de lumină de Marcel Voinea

„Fiecare compoziție a lui Marcel Voinea este o alegorie și se constituie ca o parabolă la rolul și destinul omului în lume, având un efect profund răscolitor asupra privitorului. ...”
Florin Rogeanu

GABRIEL COȘOVEANU
GHEORGHE PĂUN
MONICA SPIRIDON
CONSTANTIN ZĂRNESCU
VICTOR VOICU
ADRIAN CIOROIANU
IOAN LASCU
DUMITRU RADU POPESCU

CONSTANTIN CUBLEȘAN
OVIDIU GHIDIRNIC
MIHAI ENE
CĂTĂLIN GHÎȚĂ
DUMITRU RADU POPA
ADRIAN SÂNGEORZAN
CARMEN FIRAN
ALEXANDRU OPRESCU
FLORENTINA ÂNGHEL
RODICA GRIGORE
GABRIELA RUSU-PĂSĂRIN
DANA BĂLUICĂ
CEZAR AVRAM
MIHAELA BĂRBIERU

GEO CONSTANTINESCU
OCTAVIAN SACHELARIU
MIRCEA POSPAI
DAN BOTEZ
SILVIA BOTEZ
ION PARHON
EMILIAN ȘTEFĂRȚĂ

Florea
FIRAN

Intellectualii, Puterea și Tehnologia

AXII-a ediție a *Colocviilor Scrisul Românesc* cu tema *Intellectualii, Puterea și Tehnologia* este una aniversară. Revista *Scrisul Românesc* sărbătorește în această toamnă 90 de ani de la întemeiere și 15 ani de la reluarea ei în serie nouă.

Scrisul Românesc a apărut în noiembrie 1927, din inițiativa criticului Dumitru Tomescu, fondator și al revistei „Ramuri”, împreună cu Constantin Șaban Făgețel. Asemeni unor publicații din perioada interbelică, *Scrisul Românesc* și-a întrerupt activitatea din motive financiare și a fost reluată în ianuarie 2003, cu apariție lunară neîntreruptă, fiind considerată astăzi una dintre cele mai importante apariții în revuistica românească.

Cu un colegiu editorial alcătuit din scriitori recunoscuți în plan național, unii dintre ei aflați în diasporă, cu colaboratori consacrați în presa românească, autori de cărți valoroase, unele premiate de Uniunea Scriitorilor și Academia Română, profesori universitari, critici și istorici literari cu experiență, au imprimat revistei un spirit de modernitate prin abordare și perspective culturale.

Este o adevărată performanță faptul că o parte dintre colaboratorii de bază au reușit să susțină timp de 15 ani rubrici permanente precum *Carte-eveniment*, *Confruntări critice*, *O idee*, *Reflecții și reflexii*, *Traduttore/Traditore*, *Cum vorbim, cum scriem*, *Din partea cealaltă*, *Scrisori deschise*, *Teatru*, *Atelier de artist* etc.

Fiecare număr al publicației a încercat o sinteză între tradiție și modernitate, a reflectat spiritul din zona geografică, istorică și cultural-științifică a Olteniei, înscriind-o în sfera culturii naționale cu reverberații în universalitate.

Obiectivul fundamental al revistei, *interculturalitatea*, cel care o diferențiază în presa românească, a fost urmărit și realizat cu continuitate, grație colaborării permanente a unor scriitori români din diaspora sau a unor scriitori americani legați într-un fel de cultura românească cărora li s-au publicat cărți în ediții bilingve româno-engleze. Editorialele au avut în prim-plan personalități de primă mărime legate într-un fel sau altul de Craiova și zona Olteniei, dar și scriitori români din afara granițelor.

Continuare în p. 2

Număr Special

5-6 octombrie

Colocviile
Scrisul Românesc
ediția a XII-a
Tema:
Intellectualii, Puterea și Tehnologia

**90 de ani
de la întemeierea
revistei**

Sfântul Gheorghe și balaurul

Sumar

- Florea Firan, Intelectualii, Puterea și Tehnologia** / pp. 1, 2
- Gabriel Coșoveanu, Cunoașterea, avuția și violența – probleme acut intelectuale** / pp. 3
- Gheorghe Păun, Un triunghi bolnav... II** / pp. 4, 12
- Monica Spiridon, Destin de intelectual la răscruce de lumi și de timpuri** / pp. 4, 6
- Constantin Zărnescu, Tehnologia digitală, o revoluție în mișcare** / p. 6
- Victor Voicu, Intelectualii, puterea și tehnologia: mari împliniri istorice și mari așteptări ale prezentului** / p. 7
- Adrian Cioroianu, Fabrica de genii sau Școala de literatură „Mihai Eminescu”** / p. 8
- Ioan Lascu, Intelectualii și puterea. Forța de absorbție a sistemului** / p. 9
- Dumitru Radu Popescu, 20 de Wați** / pp. 10, 11
- Constantin Cubleșan, Unde ne sunt intelectualii?** / p. 11
- Ovidiu Ghidirmic, Camil Petrescu și „noocrația necesară”** / p. 12
- Mihai Ene, Progresul tehnologic, societățile distopice și dispariția intelectualului** / p. 13
- Cătălin Ghiță, Roboți însuflețiți ca „personae” umane** / p. 14
- Dumitru Radu Popa, Intelectualii și puterea ideologică: o temă franceză** / pp. 15, 16
- Adrian Sângerzan, Prizonierii viitorului** / p. 16
- Carmen Firan, Elitele** / p. 17
- Alexandru Oprescu, Puterea tehnologiei asupra intelectului** / pp. 17, 18
- Florentina Anghel, Tehnologie și literatură** / p. 18
- Rodica Grigore, Jocurile puterii și/sau ale tehnologiei** / p. 19
- Gabriela Rusu-Păsărin, Ierarhizarea ofertei culturale sau despre principiul „tête de gondole”** / p. 20
- Oana Băluică, Anxietățile tehnologice ale unui intelectual** / p. 21
- Cezar Avram; Mihaela Bărbieru, Constantin Rădulescu-Motru – un intelectual care a generat și a prestat putere** / pp. 22, 23
- Geo Constantinescu, Intelectualitatea tehnică și utopiile comuniste** / p. 23
- Octavian Mihail Sachelarie, Biblioteca în Era Internetului** / p. 24
- Mircea Pospai, De la „puterea științei de carte” la „puterea Google”** / p. 25
- Dan Botez, Silvia Botez, Intelectualii și puterea comunistă** / pp. 26, 27
- Ion Parhon, O pecete identitară** / p. 27
- Emilian Ștefărtă, Intelectualii, Puterea și Tehnologia** / p. 28

Abonamente

la Scrișul Românesc

Abonați-vă la revista „Scrișul Românesc” și veți avea un prieten apropiat. Abonamentele se fac prin rețeaua proprie și Poșta Română, se pot achita și la sediul revistei sau în contul: RO 03BRDE170SV21564261700, Agenția Mihai Viteazul, Craiova.

Costul unui abonament anual cu taxe incluse este de 80 lei. Pentru abonatii din străinătate este de 140 \$ sau de 125 €. Informații primiți la tel.: 0722.75.39.22; Fax: 0251.413.763

Continuare din p. 1

Annual revista a acordat premii celor mai valoroși și fideli colaboratori, instituind Premiul pentru Debut în poezie „Al. Macedonschi – Prima verba” și Premiul „Marin Sorescu”, pentru proză „Gib I. Mihăescu”, pentru critică și istorie literară „Petre Pandrea”, pentru arte „Ion Țuculescu” și „Corneliu Baba” etc. În atenția revistei a stat formarea de tineri scriitori pentru care s-a desfășurat concursul anual de debut, câștigătorilor publicându-li-se manuscritele, mulți dintre ei fiind redactori la reviste de cultură și edituri, căpătând statutul de membri ai USR. O rubrică de *Inedite* a valorificat scrieri postume, în special ale lui N. Davidescu și Marin Sorescu.

Revista a dedicat numere speciale unor manifestări cultural-științifice de anvergură, precum *Festivalul Internațional Shakespeare*, *Zilele Marin Sorescu*, a editat numărul *Ferestre deschise* cuprinzând creații ale unor scriitori români moderni și contemporani în traducerea unor nume cunoscute din Europa și America.

Colectivul redacțional al revistei și un mare număr de colaboratori au fost implicați într-o serie de activități între care colocviile anuale cu teme stabilite în concordanță cu evoluția culturii și literaturii noastre și a evenimentelor care s-au succedat în perioada de după '89: *Spiritul Olteniei* (2006), *Presa culturală, direcții și orientări* (2007), *Multiculturalismul* (2008), *Actualitatea istoriei literare* (2009), *Viitorul cărții* (2010), *Cititul. Efectele cititului* (2011), *Literatura și sincretismul artelor* (2012), *Limba română și mass-media* (2013), *De la cenzura impusă la autocenzură* (2014), *Puterea cuvintelor* (2015), *Avangarda și Avangardismul* (2016).

Incitantă și provocatoare, actuală și incomodă, tema propusă pentru dezbatere în acest an – *Intelectualii, Puterea și Tehnologia* – are motivații temeinice și diverse. Era tehnologică în care trăim a instituit un alt raport între intelectual și putere, dar a și reformulat statutul intelectualului ca model și ideal în societate. Într-un moment în care accesul la informație este o comoditate pentru fiecare, a discerne și a selecta au devenit, paradoxal, acțiuni mai dificile decât studiul arhivelor, orele petrecute într-o bibliotecă, cercetarea și studiul întinse pe lungi perioade de timp. Tehnologia are prețul ei. Odată cu simplificarea vieții, a adus și o sumă de complicații. Unele percepute, altele urmând să se facă simțite într-un viitor apropiat. Sunt de recunoscut progresele uimitoare din ultimii ani în medicină, farmacologie, chirurgie robotică, genetică și micro-biologie grație noilor tehnologii. Pe de altă parte însă, piața locurilor de muncă și economia, în general, sunt și ele dramatic influențate de dezvoltarea tehnologică. Ramuri ale industriei și serviciilor au dispărut aproape cu totul, fiind preluate de ramificațiile tehnologiei la toate nivelele. Am putea spune că robotizarea poate întrece curând umanismul.

Omul a devenit mai puternic având acces la performanțele tehnologice, dar mai vulnerabil în dinamica globală de azi, în rapidă schimbare. Prestanța intelectualilor este și ea diminuată de noii idoli iscați din cultul pentru imagine care ies din tot felul de ecrane și cuceresc milioane de utilizatori ai rețelelor sociale. Intelectualii sunt treptat împinși în culise de un alt tip de modele, pentru care există o mai mare apetență, fiind mai eclatante și mai ușor de înțeles.

Puterea, la rândul ei, nu mai pare să aibă nici mare nevoie de intelectuali, nici să fie incomodată de ei. Opoziția se face în stradă sau pe rețele de socializare, și tot pe ele reprezentanții puterii dialoghează cu votanții lor. Informația circulează rapid poate începe revoluții. Dezinformarea venită pe aceleași canale poate declanșa războaie. Iar războaiele nu se mai duc pe front, ci prin ecrane de computer, prin virusarea sistemelor electorale, bancare sau energetice. Într-un timp când în plan internațional există mari tensiuni, progresul tehnologiei cunoaște o evoluție fără precedent, imprevizibil și greu de controlat.

Tema colocviilor *Scrișul Românesc* încearcă să întredeschidă o ușa spre provocările unui viitor greu de anticipat, în care rosturi și raporturi diferite de ce am știut până acum vor schimba modul de interacțiune între individ, societate și putere, între state, în salvarea valorilor trecutului și asimilarea noilor direcții tehnologice.

Cei peste 30 de cercetători înscriși la sesiunea științifică din acest an încercă să dea răspunsuri la câteva dintre aspectele pe care le impune triumful intelectualii, puterea și tehnologia.

Acest număr al revistei cuprinde comunicările, parțiale sau integrale, urmând ca în volumul antologic ce va fi editat să fie incluse și cele care nu se regăsesc aici din lipsă de spațiu. ■

Scrișul Românesc Revistă de cultură

Fondată la Craiova, în 1927,
de către criticul D. Tomescu.
Serie nouă, din 2003,
întemeiată de Florea Firan

Editată de: Fundația – Revista
Scrișul Românesc

ISSN 1583-9125

Revista este înregistrată la OSIM
cu nr. 86155 din 11.04.2007

Membră A.R.I.E.L.

Redacția

Director:

FLOREA FIRAN

Secretar general de redacție:

GABRIEL COȘOVEANU

Colegiul redacțional:

ADRIAN CIOROIANU

ANDREI CODRESCU

EUGEN NEGRICI

NICOLAE PANEA

DUMITRU RADU POPA

DUMITRU RADU POPESCU

MONICA SPIRIDON

EMILIAN ȘTEFĂRTĂ

Redactori:

MIHAI ENE

DAN IONESCU

ALEXANDRU OPRESCU

ION PARHON

LUCIAN-FLORIN ROGNEANU

Redactori asociați:

FLORENTINA ANGHEL

OANA BĂLUICĂ

MIHAI DUȚESCU

RĂZVAN HOTĂRANU

GABRIELA RUSU-PĂSĂRIN

Corectură:

CLAUDIA MILOICOVICI

Tehnoredactare computerizată:

GEORGIANA OPRESCU

Redacția și Administrația: Craiova,

Str. Constantin Brâncuși nr. 24

Tel./Fax: 0722753922; 0251/413.763

E-mail: scrișulromanesc@yahoo.com

Web: www.revistascrișulromanesc.ro

Cont: RO03BRDE170SV21564261700

BRDE Agenția Mihai Viteazul, Craiova

Abonamentele se pot face la sediul

redacției, adresa: Constantin Brâncuși,

nr. 24, Craiova, județul Dolj

sau scrișulromanesc@yahoo.com.

Responsabilitatea opiniilor exprimate

apartine integral autorilor.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Tiparul: Tipografia PRINTEX Craiova,

str. Electroputere, nr. 21, tel. 0251 580431

Cunoașterea, avuția și violența – probleme acut intelectuale

(mic eseu despre triada *mintea-banii-mușchii*)

Gabriel
COȘOVEANU

Colecție
Scrisul Românesc
ediția a XII-a
Număr special

In competiție acerbă cu el însuși, însă doritor și de recunoașterea celorlalți, care nu îi cunosc tormentele și îl socotesc, nu o dată, a cincea roată la căruța eficienței, intelectualul a arborat, istoric, dar și tipologic, o semeție în spatele căreia și-a plâns, și iarăși nu prea rar, de milă. Să vrei să-ți fie ascultată părerea – nimic mai natural, atâta doar că dezirabila audiență ține, predilect, de *putere*, or, cum constatăm, nu cu mare voieșie, din panorama deșertăciunilor, ideea de dominanță duce, pe geodezică, la avuție și violență. Cum insul cerebral – *et pour cause!* – nu e, de regulă, vreun moștenitor de Vanderbilt sau vreun dotat cu mușchi, ar rămâne că va sta la periferia puterii, într-o postură de care râdeau (și râd încă) marxistii, când îl defineau ca pe unul *în căutare de stăpân*. După intens circulantele cărți de analiză și proiecție societală (*Șocul viitorului*, *Al treilea val*), centrate pe rolul intelectualului într-o lume tot mai problematică, Alvin Toffler a publicat *Powershift* (tradusă la noi *Puterea în mișcare*), unde provocările descrise sunt mai mari, dat fiind faptul că tabloul este cel de după descleierea imperiului sovietic. Unde se situează acum polii puterii? Cum are acces un ins cultivat la ei? De ce ar vrea deținătorii puterii să aibă de-a face cu o asemenea persoană, predispusă la a critica? Răspunsul futurologului american se dovedește suficient de clar pentru toți potențaii sau curioșii din lume: „Oricum, puterea de cea mai înaltă calitate provine din aplicarea cunoașterii. Actorul Sean Connery, într-un film a cărui acțiune se desfășura în Cuba pe vremea dictatorului Batista, juca rolul unui mercenar englez. Într-o secvență memorabilă, șeful armatei tiranului spuse: «Domnule maior, spune-mi care e arma dumitale favorită, și ți-o voi obține», la care Connery replică: «Creierul». Totuși, folosirea creierului, în ciuda replicii spumoase ante-menționate, îl aduce pe utilizator, de multe ori, în dispoziția melancolică de a se simți exilat din contemporaneitatea care ascultă, fără scrupule, de bani și de mușchi.

Este clar: se simte exilat *perfectionistul*, acela dotat cu o „conștiință nefericită”, cum ar spune Benjamin Fondane. Nici măcar nu e în discuție *actul* (fuga peste graniță, solicitarea de azil, sau plecarea calmă, moromețiană – de ce să fugi, frățioare, când poți să mergi încet? – dar definitivă, dintr-o realitate opresivă și săracă în oferte), ci acea stare specifică, rezultantă a tuturor vectorilor vitali, stare căreia etologii îi zic *Stimmung* (dispoziție). Când Konrad Lorenz, fondatorul științei comportamentului, se referă la *Stimmung*, el valorizează *circuitele de reglare* (sau homeostazele) din natură, responsabile de locul distinct ocupat de fiecare animal, de la protozoare până la *homo sapiens*. Problema apare odată cu insatisfacția umană față de dispozițiile reglante (dispoziție de împerechere, de odihnă, de agresivitate etc.). Aici, discuțiile, evident de natură metafizică, sunt străbătute de curenții puternici ai proiecțiilor utopice. De la utopia inoculată lumpenilor (centrată pe a-i uzurpa, violent, pe „exploatare”), trecând prin consumarea, pseudofilosofică, a drogului furnizat de sofisti („Omul e măsura tuturor lucrurilor”), până la utopia

terminologică (aparținând speței formelor fără fond) din câteva țări ex-comuniste, principiul agregării faptelor umane a rămas *dispoziția* melioristă. Aceasta se poate dovedi traumatizantă, câtă vreme omul, dorind să-și adjuce un rol sporit în lanțul interactiv numit, îndeobște, viață, a produs deviza perfid-anarhistă a comunismului: important nu e *să gândești* lumea, ci *să o transformi*. Vitalitatea, chiar virilitatea (aparente însă) mitului revoluționar al transformării lumii, al acțiunii vizibile, cu rezultat palpabil, utilitarist, generează sentimentul de exil, care este, primordial și fundamental, unul interior.

Să ne înțelegem: vorbim despre o conștiință tehnocratică triumfalistă, cu rădăcini identificate de Raymond Aron în ambiția prometeică a producției infinite și în idealul egalitar ca normă supremă și obiectiv al conviețuirii politice și sociale. Pozitivismul galic, exacerbă de marxism și nuanțat de structuralism (Foucault cerea, în *Les mots et les choses*, eliberarea omului de el însuși și asumarea statutului ontologic de ființă înstrăinată, chiar moartă din perspectiva umanismului) a dus la *despotismul luminat* al Tehnicii. Umilit, *Logos*-ul creator respiră cu greu, sufocat de *dispoziția* mașinismului, iar utopia lui, una de tip armonizant, lucid, ca în Agartha descrisă de Guénon sau Ossendowski, e considerată drept un bun frivol, un epifenomen, ori, mai disprețuitor, o plictisitoare și inoportună pedagogie propusă – ce odios! – adulților.

Așadar, exilații se recrutează din a doua categorie de utopizanti – cei didactici, dacă pot să mă exprim astfel – care, notând absența interiorizării cuceririlor științei, nu văd decât efectele nefaste ale civilizației Coca-Cola. Primei categorii, suprapuse *principalului* comunității (cu termenii lui Virgil Nemoianu), îi ajunge progresul acumulării materiale, confortul coroborat cu retorica deșănțată (ba chiar grețosă de-a dreptul prin narcisismul lipsit de vreun salvator strat estetic) a comparației dintre ce a fost omul (mizerul, jalnicul sperios de trăsnet, trăitor în peșteri) și ce este azi (cosmonaut, cibernetician, genetician sau, în tot cazul, ceva care se joacă de-a Dumnezeu). Reprezentanții *secundarului* rămân intelectuali, artiști ori nu, și cu deosebire locuitorii provinciei pedagogice, care nu privesc nici *înainte*, obsedați ca marxștii, nici *înapoi*, precum năiștii și naționalștii noștri, ci *lateral*, cu un entuziasm căruia i-aș conferi titlul nobil de *pasiune a ideilor*.

Marginalizat prin buget și poziția deținută – invariabil, ultima – în enumerarea priorităților Cetății, umanistul de catedră e înclinat spre *dispoziția de exil*, dispoziție egală în forță cu celelalte manifestări umane esențiale analizate de Lorenz. Îndrăznesc să afirm că, în lumina adagiului noicist după care *filosofii explică oamenii de știință ce fac ei cu adevărat*, profesorul, instanță autorizantă, e situat mai aproape de *pasiunea ideilor* decât simplul cercetător. Și nu e vorba doar de *euristica* pretinsă în domeniul didactic, ci de gradul de responsabilitate. La rigoare (nu e nevoie de lentile speciale pentru a observa fenomenul), pedagogului, *largo sensu*, îi este imputată orice disfuncție din societate. Țintind la educabilizarea generală

– o utopie! –, profesorul cade, automat, sub incidența spuselor lui Aristotel: „Omul nu aspiră la imposibil. Și dacă totuși o face, toată lumea îl va socoti slab de minte” (*Etica nicomahică*).

Din cauza colecției sale austere de principii ce exclud relativismul vesel, umanistul de la catedră apare drept neacomodabil, eventual inadapdat, și sigur stânjenitor pentru cutare grup care își simte amenințată conversația lui mulțumită de sine și agramată. Îmi vine în minte o remarcă a lui Marin Sorescu (în *Trei dinți din față*, parcă), ce m-a urmărit, stăruitor, mai mulți ani în carieră: nu există comunitate mai tristă și atmosferă mai deznădăjduită decât aceea dintr-o cancelarie. Confruntat cu boicotul consumistilor ce vor, mai întâi, să fie lăsați în pace (în pacea serafică a telenovelelor și emisiunilor lacrimogene, unele bogate în adevărate atacuri *ad hominem*), dascălii formează o categorie compactă de exilați. Ce este paradoxal în situația expusă ține de adevărul că nimeni nu e profet în țara lui. Pentru a-și ilustra menirea – în ipoteza că o are, firește –, pedagogul trebuie să rămână în exil, în reacționarismul *secundarului*, de unde revine să tulbure viteza și linearitatea progresului disprețuitor de complexitate.

Rezistent la înseriere, luptând cu spectrul eșecului, al ratării ca om, căruia i se cere, teoretic, maximum de efort, pentru ca „randamentul” să fie minim (puține „produse” ale școlii își mai stimează mentorii), dascălul se mulțumește cu setul de acțiuni specifice exilatului: *să cârtească, să obiecteze, să aducă nuanțe, să păstreze porțile deschise, să imagineze posibilități, să nutrească vise*. Și, bineînțeles, să lupte cu năprasnicul resentiment ce tinde să-l copleșească, chiar dacă deviza sa este comprehensivă și spiritualistă, de exemplu de natura convingerii lui Paul Claudel că planul și porunca lui Dumnezeu pentru omul pe care l-a creat sunt nu de a ieși învingător, ci numai de a evita înfrângerea.

Simplific: exilatul, necesarmente *umilit*, dar nu obligatoriu *însingurat* și *dezrădăcinat*, constituie, atunci când revine, cu un plus de suferință, să „predea” celor ce l-au exilat, modelul cel mai pilduitor al acestor vremuri încrâncenate de totalitarisme dacă nu politice – că doar a căzut *Cortina de Fier* – atunci economice. Termeni ca *bravură* ori *eroism* nu mi se par deloc deplasați în context, ca să nu adaug că *a da* fără să te intereseze reciprocitatea – riscând să pari pur și simplu stupid –, *a da* conform unei *dispoziții* (*Stimmung*) permanentizate, intrată în carnea trecătoare, trimite, cumva, la modul cristic, de la care unii se revendică doar când sunt filmați. Și totuși, noi (sau, mă rog, eu – un *eu* preumțios și fastidios, ce să-i faci) ne încapățănăm să credem că *spiritul pătrunde în lume prin școală*, deocamdată receptacolul vinovățiilor comunității și pepinieră a conștiințelor exilate, dar, oricum ai da-o, veritabil pol al puterii. Alvin Toffler, dispărut de curând, ar fi cât de mulțumit să vadă că nu s-a înșelat: puterea *de calitate*, și care nu se consumă, spre deosebire de bugete sau de gloanțe, e cunoașterea, și stă la îndemâna intelectualului să o utilizeze cum se cuvine. ■

Gheorghe
PĂUN

Un triumfi bolnav... (II)

5. Dar la nivel politic?

Puterea ne duce imediat cu gândul la politică, iar dicționarul ne asigură că politica este dedicată luptei pentru putere... Se pune în seama lui Sir Henry John Temple, al treilea viconte de Palmerston (1784-1865), banalitatea că țările nu au prieteni sau aliați permanenți, ci doar interese permanente. Interese economice, comerțul fiind principalul mijloc, de aici preocuparea pentru căile de comunicație (transport), pentru controlul asupra mărilor-strămtorilor. De aici, succesul dintotdeauna al „imperiilor maritime” – în compensare, concentrarea curentă a Chinei pe „drumuri ale mătăsii”, terestre. Asta la nivelul planiglogului (pe care, în treacăt fie spus, SUA și Rusia încă joacă șah, „pe eliminatele de pe tablă”, în timp ce Marele Dragon joacă GO – și va câștiga în final partida..., dacă nu cumva va câștiga Rusia, ca arbitru între imperiul maritim american și cel terestru chinezesc...).

La nivel mezzo-micro, lucrurile sunt și mai complicate-grave. Cluburile secolului al XVIII-lea au fost înlocuite de partide – iar „dacă cineva i-ar fi încredințat diavolului organizarea vieții publice, acesta nu ar fi putut inventa un instrument mai potrivit”. O spune Simone Weil (1909-1943), în esul *Despre abolirea tuturor partidelor politice*, scris în 1943, unde identifică cele trei scopuri ale partidelor: 1. Generarea de pasiuni colective, 2. Exercițarea unei presiuni colective asupra minții fiecărui membru, 3. Propria creștere, fără nicio limită. „Din cauza acestor trei caracteristici, orice partid este totalitar – potențial, precum și prin aspirațiile sale.”

Continuă autoarea, „singurul mare spirit al vremurilor noastre” – aprecierea lui Albert Camus: partidele confundă sistematic scopurile și mijloacele; partidele, oricât de bine ar fi structurate, sunt toate la fel de vagi în ceea ce privește doctrina, pentru că doctrinele nu pot fi un produs colectiv; în contrast, partidele sunt existențe concrete și vizibile.

Extrem de gravă și de vinovată este influența partidelor asupra minții membrilor lor. Un membru al unui partid (la fel ca un membru al unei secte religioase) nu mai poate vorbi în numele său, ci din punctul de vedere al partidului. Adevărul, care este unic, devine adevăr de partid, relativizat. Libertatea interioară dispăre, adevărul este sacrificat în favoarea opiniei, se minte în numele partidului – cei care n-o fac sunt pedepsiți cel puțin cu scoaterea din funcțiile publice.

Finalul eseului generalizează: obiceiul de a fi membru al unei organizații s-a extins la reflexul ca, „în loc să gândim, alegem una dintre două poziții; pro sau contra. O asemenea alegere ia locul activității minții. Aceasta este o lepră intelectuală; ea are originea în lumea politică și s-a întins peste tot, contaminând toate formele de gândire.”

6. Și, revenim la triumfi...

S-a spus, de la Francis Bacon citire, că „cunoașterea înseamnă putere”. Cunoașterea, adică știința, așa cum o fac intelectualii și așa cum o duce spre practică tehnologia. Mai apoi, s-a extins la sloganul „informația înseamnă putere”, cu toate conotațiile termenului „informație” – și cu mențiunea că a intrat în uz și sintagma „tehnologia informației”. (La Academia Română există chiar o secție numită *de știința și tehnologia informației*.) Nu ar trebui să ne mire, pentru că alăturarea este contemporană cu extinderea cuvântului „inginerie”, de la mașinării de

Legătura

tot felul la finanțe și științe sociale, numai că procesul este simultan cu intrarea în uz și a altor termeni, precum „societate informațională”. Un joc de cuvinte mai expresiv în engleză îi prilejuiește lui Johan Galtung, un politolog-mundolog care chiar știe tot despre lumea de azi, observația că „nicăieri nu am văzut mai multă dezinformare (*disinformation*) ca în societatea informațională” (*information society*). „Senzația este că ne deplasăm acum spre o societate bazată pe comunicare și transport, cu dizolvarea granițelor tradiționale.” (*Johan fără țară. Străbătând lumea pe drumul păcii*, Ed. Tiparg, Pitești, 2015)

S-a impus, așadar, constatarea actualizată, „comunicarea înseamnă putere”, cu urmarea evidentă: „manipularea aduce putere”.

De fapt, nimic nou, teoria manipulării mulțimilor este veche. Amintesc doar cartea sociologului francez Gustave Le Bon (1841-1931) *Psihologia mulțimilor*, publicată în 1895. Numai că nivelul la care s-a ajuns frizează absurdul și ar trebui să creeze panică: nu numai că suntem influențați, eventual subliminal, clasificați-categorisiți, pe baza informației pe care singuri o punem la vedere pe „rețelele de socializare”, prin sondaje și publicitate, prin mass-media și prin internet, dar există și firme specializate în „crowd on request”, în organizarea la cerere, contra-cost, desigur, a unor mișcări de masă, pro sau contra unor idei, a unor persoane publice, a unor organizații, eventual mișcări de stradă – există „oferte” pe internet. Profesioniști la nivelul mijloacelor, de la *know-how* la dotare tehnică (este adesea necesară), meseriași total neutri din punctul de vedere al

moralei, orientării politice – la fel ca un furnizor de biscuiți. Doar că furnizează, la cerere, *mulțimi*... Bine agrementate cu pasiuni colective...

Spune Gustave Le Bon: „Cunoașterea artei de a impresiona imaginația mulțimilor reprezintă cunoașterea artei de a guverna.” Iar asta, pentru că „Mulțimile, contrar indivizilor care le compun, nu au capacitatea unei judecăți critice. Individul din cadrul unei mulțimi nu mai este el însuși, ci un automat pe care propria sa voință nu-l mai poate dirija. În momentul în care face parte dintr-o mulțime, un individ, chiar dacă este o persoană foarte cultivată, își pierde capacitatea de a judeca critic și se comportă în mod afectiv, având chiar manifestări primitive și barbare. În consecință, judecățile morale ale unei mase sunt independente de originea sau intelectul indivizilor care le compun. Mulțimile nu sunt capabile să resimtă decât sentimente simple și extreme. Opiniile, ideile și credințele care le sunt sugerate sunt acceptate sau respinse în bloc și considerate ca adevăruri sau erori absolute.”

Și așa mai departe, pesimist cât se poate, chiar dacă Le Bon ne previne că viitorul aparține maselor. Ușor contradictoriu în aparență, pentru că tot el spune că „civilizațiile au fost create și îndrumate de către o mică aristocrație intelectuală, niciodată de către mase. Acestea din urmă nu au forță decât pentru a distruge, iar dominația lor reprezintă întotdeauna dezordine.”

E adevărat, dezordinea poate fi micșorată prin manipulare (în folosul cui?), dar, revenind la Simone Weil, pasiunile colective sunt adesea criminale. Și Le Bon ne-o spune: „Mulțimile sunt capabile de asasinat, de incendii și de multe alte crime. În același timp, mulțimile sunt capabile de acte de sacrificiu și de o dezinteresare mult mai ridicată decât cele de care este capabil un individ izolat.”

7. Direct, despre manipulare

Venind în vremurile noastre, nu putem să nu-l ascultăm pe Noam Chomsky, celebrul lingvist american (el a inițiat, la mijlocul anilor '50, teoria limbajelor formale), devenit și mai celebru prin critica violentă pe care o aduce în ultimele decade politiciii curente, cu precădere celei americane, interne și externe deopotrivă. Circulă pe internet un „decalog al lui Chomsky” de manipulare a maselor în scop politic și cu acest decalog cred că se încheie demonstrația că „vârful” *putere* (politică) din triumfiul în discuție chiar îmbolnăvește lumea. Reiau, cu ajutorul Mr. Google:

1. Poporul trebuie să aibă mereu mintea ocupată cu altceva decât cu problemele lui adevărate.

2. Poporul trebuie să perceapă conducătorii drept salvatori ai națiunii.

3. Poporul trebuie permanent pregătit pentru mai rău.

4. Poporul trebuie să creadă că și ceea ce guvernele îi pregătesc spre a trăi mai rău este tot pentru binele său.

5. Poporul trebuie să aibă o gândire care să nu-i permită sesizarea legăturii dintre cauze și efecte.

6. Poporul trebuie dezobișnuit să problematizeze realitatea și obișnuit să acționeze sub impulsul emoțiilor.

Continuare în p. 12

Destin de intelectual la răscruce de lumi și de timpuri

Monica
SPIRIDON

Scrisul Românesc
ediția a XII-a
Număr special

Critic și teoretician literar, istoric al culturii europene cu precădere occidentale, eseist, prozator și poet, Matei Călinescu a fost fiul lui Radu Călinescu inginer, absolvent de la *Ecole Centrale des Arts et Manufactures* din Paris. Mama sa, Dora Maria, era fiica boierului oltean Ștefan Vulcănescu. O ascendență care l-a marcat de timpuriu: copilăria și vacanțele petrecute la reședința familiei materne de la Dîrvari, județul Mehedinți, au persistat în memoria sa afectivă ca o vârstă paradiziacă a existenței. Pierderea proprietății de la Dîrvari în 1947 ca și stigmatul *originii sociale nesănătoase* au lăsat în biografia autorului urme evidente. Mult mai târziu, soarta i-a îngăduit lui Matei Călinescu să se întoarcă pentru odihna veșnică tot la Dîrvari.

Școlaritatea va fi o perioadă mai curând agitată, suprapunându-se cu preliminariile, apoi cu izbucnirea războiului și mai ales cu instalarea brutală a puterii comuniste, de care Matei Călinescu s-a delimitat constant. Primele două clase primare, începute în 1941, la Școala nr. 30 din București, sunt continuate la pensionul particular *Jules Javet* din Craiova și, din nou la București, la *Sfântul Iosif*. Liceul început la *Gheorghe Lazăr*, l-a absolvit la *Titu Maiorescu*, unde a contractat o prietenie durabilă cu Ion Vianu, fiul cunoscutului estetician. Posesor al unei licențe în limba engleză la Universitatea din București, tânărul – care debutase în răstimp la „Gazeta literară” – devine în scurt timp cadru didactic universitar, mai precis asistent al profesorului Tudor Vianu la Catedra de literatură comparată, urcând treptele ierarhiei profesionale până la poziția de lector.

O cotitură în destinul său profesional va fi dobândirea unei Burse de profesor Fulbright, de limba română, la *Indiana University* din Bloomington. După expirarea stipendiului, scriitorul solicită azil politic, stabilindu-se în Statele Unite unde a fost până la sfârșitul vieții profesor titular de literatură comparată și studii vest-europene.

Paralel cu cariera didactică Matei Călinescu s-a impus în România drept cronicar și eseist literar de prestigiu, director de opinie al vieții literare – adunându-și treptat o parte din textele publicistice, alături de eseuri inedite, în câteva volume. Pe de o parte, eseurile acestea trădează interesul timpuriu al universitarului pentru terminologia literară, tratând despre *baroc*, *clasicism*, *romantism*, *realism* sau *fantastic*.

Pe de alta, cronicarul se angajează într-o campanie de reabilitare oficială a literaturii antebelice – reputat *decadente* în România comunistă: Minulescu, Arghezi, Bacovia, Petică, Blaga beneficiază de exegeze legitime, de pionierat în epocă. Cam în același timp, Matei Călinescu a prefăcut *Antologia*

literaturii române de avangardă a lui Sașa Pană, o premieră absolută într-o epocă de relativă și trecătoare toleranță culturală.

Mini-romanul eseiu *Viața și opiniile lui Zaharias Licher* – 1969 (reeditată de Polirom în perioada postdecembristă) e în mod evident o scriere ostilă puterii comuniste. Ea are în centru un personaj care, asemeni lui Werther să zicem, este un gen proximal, o paradigmă, pe care literatura o propune vieții, nu invers. Fascinația echivocă a personajului este întreținută de jocul lecturilor concurente pe care

Cronicar

le stimulează: cea *anecdotică*, cea *simbolică* și cea *livrescă*. Li se adaugă tensiunea calculată a relației dintre personaj și cel pe care autorul îl numește echivoc *Biograful*, spre a se înscrie pe sine în propriul scenariu fictiv. O interpretare interesantă a cărții aparținând lui N. Steinhardt vede în Licher un mod aparte de a rezista comunismului, prin scandal, prin nesupunere totală, prin auto-marginalizare sistematică.

Surprinzându-l în primul rând pe autor și alimentându-i o anume suspiciune retrospectivă față de text, în decada a șaptea, romanul a trecut nestingherit prin vămile cenzurii. În prefața la ediția din 1995, ca să se refere la conștiința nefericită a creatorului căruia cenzura i-a acceptat un manuscris – într-o lume unde interdicția fusese semnul sigur al valorii –, Matei Călinescu a creat un concept ad-hoc: *post-cenzura*.

Tema aceasta revine în ultimul său volum teoretic publicat peste ocean, *Rereading*, consacrat relecturii. Echivalent al retrăirii, al rememorării, al recuperării unui sens pierdut, relectura devine instrumentul împotrivirii față de mistificarea istoriei. În termenii în care e definită de autor în prefața la cea de a treia ediție a romanului său, postcenzura e, la rândul ei, o variantă perversă a relecturii, trădând ecuația dintre Scriitor și Putere, specifică unui timp anumit. În mai toate ipostazele în care o

concepe Matei Călinescu literatura se citește, se recitește și chiar se scrie de la sfârșit spre început și nu invers.

În actualitatea literară postdecembristă Matei Călinescu a revenit în mod notabil ca memorialist, cu volumul *Amintiri în dialog*, un pariu inedit, angajat editorial între sine și prietenul său devotat Ion Vianu.

Autentică regăsire a timpului pierdut (referirile la Proust abundă în discursul ambilor), aceste amintiri adresate au o funcție recuperatoare, compensatoare și terapeutică. Ele sunt marcate de conștiința scurgerii *ireversibile* a timpului ca și de sentimentul fisurii ireparabile dintre vârsta trăirii și cea a măturării. Expresia desăvârșită a Ireversibilului este proba exilului (*proba labirintului*, cum o numise Mircea Eliade, alt mare exilat): o opțiune existențială și spirituală pe care *Amintirile* au menirea s-o legitimizeze, răspunzând întrebării de subtext: *De ce?* Sondând o lume de coșmar dialogurile epistolare schițează o fenomenologie *sui generis* a împotrivirii față de comunism a intelectualului, înarmat doar cu unelte culturale.

Coloana vertebrală a producției lui Matei Călinescu se află însă în studiile sale de literatură comparată și de teorie literară. Între volumele aparent eterogene publicate în acest domeniu există un solid argument de unitate: vocația autorului de *analist al discursului intelectual*, în toate aspectele sale (ideologic, retoric, moral, tematic sau formal), dublată de o înclinare spre *categorial* în sfera sintezei. Observație valabilă pentru volumele apărute fie în țară fie peste ocean. *Titanul și geniul în poezia lui Eminescu*, subintitulat *Semnificații și direcții ale etosului eminescian*, propune o tipologie creatoare situată aparent pe linia eminescologiei anterioare cum s-a spus, cu precădere Dimitrie Popovici.

Totuși, ductusul investigației diferă sensibil de cel al predecesorilor. Mai curând decât un descendent al lui Dimitrie Popovici, Matei Călinescu a fost un precursor al lui Ion Negoițescu. Cartea sa ne semnalează existența unui Eminescu *bifrons*, a cărui efigie de Ianus va fi ulterior limpezită și legitimată de Ion Negoițescu, într-o carte fundamentală. Spre deosebire de primul, el citește pe Eminescu într-un mod *vizibil situat*, la fel ca cel de-al doilea: din perspectiva unei estetici conservând emfatic memoria experienței moderniste. De aici decurge o altă diferență în raport cu eminescologia antecedentă: interesul lui Matei Călinescu pentru plasarea fizionomiei creatoare în orizonturi epistemice ample. Indiferent de obiectul lor imediat, interpretările din carte rămân constant la nivelul relației tensionate și învolburate dintre un intelectual, Eminescu, și Timpul său.

Continuare în p. 6

Constantin
ZĂRNESCU

Tehnologia digitală, o revoluție în mișcare

Există un precept antic, esențial, pe care împăratul Hadrian l-a auzit, la Petra, în Asia Mică; și l-a folosit, în „Memoariile” sale: „Dacă stai prea aproape de putere, iei foc!... Dacă stai prea departe de putere, îngheți!...” Au fost cazuri reprezentative, chiar în timpul său, la Roma: Plinius cel Tânăr și Tacit – oameni politici, senatori, guvernatori, dar care au fost și istorici și excelenți scriitori. Ajungând până în *Renaștere*, la Machiavelli, cel ce a fost exilat, din pricina partizanatului

dependenți, în grandoarea operelor lor, de banii și magnificiența politicianilor vremurilor, în speță împărații, principii, apoi papii etc.

În timpul României Mari, tânărul Mircea Eliade a auzit un proverb „intelectual”, pe care l-a citat în *Fragmenta d'un journal*: „Cutărui artist *politica i-a mâncat capul!*...” Ne jenăm să ilustrăm ideile, legate de politică, putere și intelectuali, din teama de a nu *de-sacraliza*; iată-l, totuși, pe cel mai celebru: Mihail Sadoveanu! Mare om politic-senator-deputat, singurul,

poate, care a trăit și sub regimul burghez și sub cel comunist!... E uluitor. A fost ceea ce numit, azi, un *brand*. În *Bunul simț ca paradox*, Alecu Paleologu a formulat o expresie elegantă: „Mihail Sadoveanu se află, încă, și azi, într-un con de umbră!...”

Alți critici, istorici literari și exegeți afirmă despre alte nume (Nichita, spre o pildă), că după moarte „traversează un soi de purgatoriu! Unii ies din

el purificați, însă, altora, li se amână ieșirea!” Lucrând cu idei, bani, proiecte de legi, manipulări, partizane – referitor la cei ce vor să devină *puternici politici* – eu rămân la concluzia că *omul* creativ, inovator de *limbajuri* (nu de limbaje, nici almanah!) să rămână la înaltele

sale, *sacre*, unelte; să nu intre în confuzii, nici în uitare; deci să nu „*facă*” politică!...

Întru ceea ce privește *relația cu tehnologia*, trăim o continuă, splendidă *epifanie*: *impri-meria* („tiparnița”) *digitală*, *computerul* și complexele *aparate-foto, digitale* – eliminând operația, limitată, a micro-filmului și camera „obscură” (developarea) etc. Au dispărut literele de plumb, zincurile, corecturile „primitive”, șpalturile, zațurile etc.

Aproape toată lumea fotografiază, filmează și creează, precum dl. Jourdain al lui Molière – *proză*, fără să știe, creează reportaje, portrete-foto, instantanee, *naturi vii* și *moarte* într-o *bucurie estetică*, fără de precedent. Însă, schimbările produse sunt *colosale*: vizualizăm mult și citim... selectiv. *Audio-vizualul* concurează *lectura* (cuvântul scris). Fără a exista, decadentă, un *echilibru între ele*. Receptez, din când în când, expresii noi: nu *analfabeți ai culturii scrise* (deși numărul acestora a crescut); ci... „*analfabeți și semidocți ai... Internetului!*...” O luptă „neloială”, între *Galaxia-Marconi* și *Galaxia Gutenberg*.

Dispare *genul epistolar* (ideea de a scrie scrisori, cuiva – iubitelor, spre ilustrare); dispar și *ilustrațiile poștale*. Însă, nu vor dispărea niciodată *CĂRȚILE!* Absolut toți, chiar și *îndrăgostiții* – se exprimă, prin *twitter* – scurt și concis, sincer și la vedere, fără vinovate intimități! Să fie, aceasta, o nouă *auraea mediocritas*?

Tehnologia digitală reprezintă, așadar, o *Revoluție în cumplită mișcare!*... ■

Dialog

său, vom întâlni o altă concluzie teribilă: intelectualul/omul de idei (filosof, poet, pietrar, sculptor) e preferabil să rămână *neutru*, azi spunem: *independent!* Decelăm, apoi *diferența*, chiar *toleranța*, când vorbim despre arhitecți, de la Vitruvius, la Michelangelo:

Continuare din p. 5

În perspectiva conceptualizantă a lui Matei Călinescu eminescianismul devine astfel o categorie largă de sensibilitate, care anticipează o serie dintre opțiunile culturale ale secolului XX.

Sinteza sa asupra modernității împlinește două dintre tendințele definitorii ale producției sale de anatomist și de istoric al formelor culturale: înclinarea *nominalistă* și, paralel, un *perspectivism* deschis către *presiunile contextuale* – emanând din direcția Puterii și în sens larg *ideologice* – exercitate asupra creației în diferite epoci. În ultima variantă, incluzând toate cele cinci chipuri, cartea pune ordine într-un domeniu unde pare a se fi înstăpânit babilonia (adică unde, în momentul de față, fiecare teoretician se exprimă în limba și în legea sa). Matei Călinescu tratează modernitatea drept concept generic sau gen proxim – distingând-o net de ceea ce numim modernism, care este doar unul dintre chipurile sale doctrinare și estetice.

Cartea aceasta este un ghid de orientare în topografia modernității, semnalând erorile și iluziile proiective alimentate de înțelegerea și definirea ei, vreme de un veac și mai bine. Ea este produsul unui intelectual

modern, angajat în prospectarea modernității și paralel în testarea uneltelor proprii. Asupra conceptului de modernitate, se operează o triplă proiecție semantică. Mai întâi un decupaj axiologic, implicând un plus sau un minus valoric. (Modernismul s-a născut ca un concept peiorativ, spre exemplu). După aceea unul istoric, postulând acoperirea termenului cu un segment anume din timpul cultural. (Modernitatea începe aproximativ în 1850, an convențional după care *Noul* devine o noțiune cu caracter ofensiv). În fine, unul strict tipologic, mizând pe calitatea de instrument de sistematizare a unei astfel de categorii. (Vorbim în mod curent de modernitatea unui autor din veacul de mijloc). În cartea lui Matei Călinescu, modernitatea se opune, pe de o parte, *tradiției* sau precedenței în termeni generici. După aceea, *modernității burgheze*, încrezătoare în utilitate, rațiune și progres. În sfârșit modernitate se opune *sieși*, pe măsură ce amenință să devină ea însăși o sursă de autoritarism și chiar de tradiție. Modernismul, avangarda, decadența, kitsch-ul și postmodernismul sunt rezultatul jocului de forțe, incluzând complementariți și contraste, proiectat pe fundalul acestei triple tensiuni.

Poziția principală adoptată în lucrare îl determină pe autor să asume frontal dependența axiomei estetice ale modernității mai curând față de discursul intelectual al epocii, decât față de practicile de creație artistică.

Un proiect de mai mare amploare, început la Washington în 1995, niciodată dus până la capăt, *The Intellectuals and Nationalism in Eastern Europe: The Case of Romania (1930-1993)*, vizând spiritualitatea românească interbelică, a funcționat ca sistem de referință al unei întregi serii de studii încă nearticulate într-un volum ca și al cărții despre alt intelectual în confruntare cu vremurile, Eugen Ionescu (*Eugène Ionesco: Teme identitare și existențiale*, Polirom, 2006). Și în acest caz, Matei Călinescu cantonează în sfera sa de interes predilect: recitarea perspectivă a discursului unei vârste culturale, limpezirea reperelor sale conceptuale și valorice, rolul intelectualului, în speță al creatorului, în dinamica culturală și politică.

În fond – indiferent de gen, de tematică de metodologie sau de limbă – tot ce a scris Matei Călinescu țintește spre relația, lunecătoare, în cultură și în societate, dintre *multiplu* și *unu* din care, ca intelectual al timpului său, a făcut un topos reflexiv. ■

Intellectualii, puterea și tehnologia: mari împliniri istorice și mari așteptări ale prezentului

Victor
VOICU

Coloană
Scrișul Românesc
ediția a XII-a
Număr special

Aparent, sau poate real, formularea acestui titlu poate sugera că abordează raportul dintre cei care își bazează activitatea și influența pe capacitatea unei minți educate, adesea performante, de a rezolva sau crea în domeniul științei, artei, tehnicii etc. și relația lor cu puterea politică.

Raportul dintre intelectuali și tehnologie ar putea fi și mai complex încât, prin tehnocrație, intelectualii pot ajunge direct la putere. Oricum în „spatele” elitei politice se admite că există sau ar trebui să existe o elită de tehnocrați, chiar dacă nu sunt vizibili.

Elita intelectuală, adesea, este privită de către societate cu rezerve datorită neimplicării în soluționarea întrebărilor, neajunsurilor, conflictelor și derapajelor societății în general. (vezi și Mircea Eliade, 1934)

Lenin considera că intelectualul este ineficient și indecis, mai exact „șovăielnic” și implicit fără potențial de conducător. Cu excepția sa, desigur! Stalin îi numea pe intelectuali „ingineri ai sufletului omenesc” și-i dirija spre educația mulțimii în spiritul idealurilor comuniste. Cine nu se adapta dispărea fizic.

Mulți au fost sacrificați de regimurile comuniste. Decapitarea elitei intelectuale în România de către comunism a început după 1947. Nu puțini intelectuali s-au înregimentat politic, dovedind o mai mare sau mai puțin vizibilă fidelitate față de putere.

Statutul de intelectual cu dedicație, cu sacrificii și riscuri este întâlnit frecvent în evoluția societății noastre, a culturii și civilizației românești de-a lungul a câteva sute de ani. O condiție a prezenței și vizibilității intelectualului în societate, adesea împotriva curentului, care să vizeze binele majorității, presupune caracter, fermitate, adesea riscuri.

De fapt, intelectualul este legat, adesea, de poporul său, de o stare de spirit complexă și durabilă denumită patriotism. Cuvântul de origine greacă sau latină, *patrie*, stă la originea etimologică a acestuia. Patria, națiunea este cea căreia îi suntem devotați. Imaginea patriei este singura divinitate care ne este permis să o cultivăm spunea prin 1792 Abbé Sieyès. „Națiunea există înaintea tuturor. Este la originea a orice. Este legea însăși”. Spunea în context.

Revoluțiile franceze și americane au dezvoltat conceptul și l-au aplicat enunțând ca noi repere majore, patria-națiunea și noua comandă, statul („The Nation”, July 15, 1991).

Patriotismul implică dragostea de țară (terra), identificarea cu aceasta mai ales în privința bunăstării ei și a compatrioților. Folosirea alternativă cu națiunea sau cu naționalism a generat uneori confuzii, adesea deliberate.

Se analizează cele două aspecte definite de patriotism și naționalism drept două aspecte care vizează afecțiunea și instinctul, versus relația morală.

George Orwell sintetizează termenii sub aspectul atitudinii defensive, versus atitudine ofensivă. Naționalismul se referă la putere, aderenții săi dorind mai multă putere și prestigiu pentru națiunea lor, în care se subscie și individualitatea sa. Patriotismul este defensiv, presupune devotamentul pentru un anume loc, cultură și mod de viață și care nu se dorește a fi impus altora.

Intellectualii, în genere, acceptă să adere la cele două dimensiuni ale relației lor cu națiunea. Alții nu. Exemplu, Lev Tolstoi consideră patriotismul stupid și imoral deoarece patriotul preferă o singură țară și numai una se califică

Zidul fără timp

și promovează interesele sale, pe seama altor țări, prin orice mijloace, inclusiv războiul. Este de înțeles dacă ne reamintim că Lev Tolstoi se referea clar la puterea țaristă!

Diverse alte obiecții și critici sunt marginale, deoarece chiar un patriotism total sau complet, ca să zicem așa, implică o credință în meritele țării sale și nu presupune că o țară este mai bună decât altele.

În esență patriotismul este o legătură socială între compatrioți, invizibilă și impersonală, dar nu ireală sau imaginară. Aspectele critice la adresa patriotismului figurează mai mult pe latura intelectuală a analizei decât pe creditul moral.

Patriotismul este o expresie a atașamentului față de patria în care ne-am născut și am crescut. Semnifică gratitudinea patriotului față de beneficiile vieții și mediului, în contextul social al poporului său și a regulilor sale morale. Patriotismul este o importantă componentă a identității. Este considerat de mulți o obligație morală sau chiar nucleul dur al moralității.

Loialitatea patriotului are ca obiect patria și statul. Dar aceasta nu presupune că patriotul va suporta și va susține orice guvernare la putere în țara sa! Implicit, națiunea nu presupune un „statu quo” al puterii. Din contră, națiunea este presupusă ca un proiect. Opoziția față de un guvern se bazează pe caracterul, istoria și aspirațiile țării.

Patriotismul de acest tip este critic și rațional.

Dar nu atât de rațional și de constrâns încât patriotismul să devină unul emasculat în locul unui patriotism real. (după Alasdair Mc Intyre, 1984)

Patriotismul poate furniza o alternativă la naționalism, ca etos al unui stat funcțional.

*

Intellectualitatea românească, elitele (politice și intelectuale) românești au istoric ocazia să marcheze superbe momente de luciditate, atașament, sacrificiu și înalt patriotism față de crezul lor în edificarea și consolidarea Națiunii Române și a Statului Național Român. După Revoluția lui Tudor Vladimirescu, noua generație, matură la 1848, marchează o strălucită pagină în istoria românilor.

Formată și educată în spiritul culturii occidentale această superbă generație 1848 din Țara Românească, Moldova și Transilvania au dat măsura devotamentului lui pentru poporul din care se trăgea.

În Țara Românească se remarcă activitatea lui Nicolae Bălcescu, profetul și martirul, Gheorghe Magheru, Costache Romanescu, Grigore Bengescu, Popa Șapcă, Ion Heliade Rădulescu, Cristian Tell, Ioan Maiorescu, Iancu Obedeanu, Nicu Locusteanu, Ștefan și Nicolae Golescu, C. A. Rosetti și Ion C. Brătianu.

În Moldova cca. 50 de tineri revoluționari printre care Alexandru Ioan Cuza, Costache Negri, D. Cantă, Vasile Alecsandri, Al. Russo, Mihail Kogălniceanu. Ultimul redactează programul mișcării revoluționare.

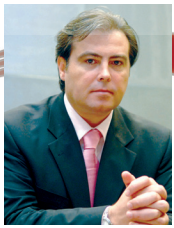
De remarcat că Mihail Kogălniceanu intelectual și om politic de mare anvergură, cel mai important om politic român al sec. 19, este reprezentantul prestigios al celor două-trei generații 1840-1900 care au făcut România Modernă.

Mihail Kogălniceanu este un reper de mare anvergură ca om politic și om de cultură al românilor, a fost omul cu mintea cea mai rânduie din sec. 19 românesc, un mare caracter, riguros, cu profundă gândire politică, un mare orator istoric și literat, un spirit întemeietor și moralizator al nației. Kogălniceanu și compatrioții din generația lui au creat premisele, au înfăptuit ceea ce s-a concretizat ulterior, momentul astral al Marii Uniri din 1918.

În Transilvania, Adunarea de la Blaj, din mai 1848, marchează hotărârea românilor de a lupta pentru libertatea lor.

Avocatul Avram Iancu organizează armata de voluntari români care obțin victorii împotriva armatelor maghiare. Liderii revoluției transilvane sunt: Avram Iancu, Alexandru Papiu Ilarian, Ioan Axente Sever, Simion Balint, Simion Bărnuțiu, Ioan Buteanu, Petru Dobra, Timotei Cipariu, Ioan Dragoș, Ioan Sterca-Șuluțiu, David Urs de Margina, majoritatea intelectuali de anvergură. ■

(continuare în numărul viitor)

**Adrian
CIOROIANU**

Fabrica de genii sau Școala de literatură „Mihai Eminescu”

La sfârșitul anilor '40 ai secolului trecut, viața intelectuală din România era ghidată după directivele imposibil de contrazis ale lui I. V. Stalin. Arta, cultura, viața intelectuală trebuiau să aibă, mai presus de orice, un caracter de clasă și să arate obligatoriu superioritatea regimului comunist față de toate celelalte regimuri din istoria țării. După acest ghid, în acei ani a luat naștere, la București, o școală ce urma să producă viitorii poeți, prozatori, dramaturgi sau critici literari ai României noi. Vă propun să ne amintim, așadar, despre unul dintre cele mai controversate experimente culturale ale comunismului românesc – Școala de Literatură și Critică Literară, înființată în anul 1950.

Într-una dintre cuvântările sale, la mijlocul anilor '30, I. V. Stalin spusese că „scriitorii sunt niște ingineri ai sufletelor”. Autoritățile comuniste din așa-numita Românie populară au pus în practică acest dicton. În București, într-o clădire care există încă (și, renovată, arată chiar mai bine decât în anii în care se petrece povestea noastră¹), în anul 1950 se înființa, după modelul școlilor similare sovietice, un fel de laborator al viitoarelor capodopere – o școală de literatură și critică literară care, din motive ce nu necesită explicații, a fost botezată după numele geniului tutelar al literelor naționale: „Mihai Eminescu”.

Miza acestei școli de literatură deschise în toamna anului 1950 era ca ea să producă viitorii scriitori – din toate genurile literaturii – care să immortalizeze drumul luminos al țării spre orizontul comunismului. Regimul stalinist de la București dorea să arate, mai ales, că nu numai România burgheză a putut produce scriitori de valoare. De fapt, Școala de literatură era un fel de pariu politic: el trebuia să arate că noul regim poate fi chiar și mai eficient în a găsi, educa și șlefui viitoarele genii ale literaturii române. Trebuie spus că România anilor '50 părea a fi terenul prielnic pentru o asemenea revoluție în literatură. Potrivit legilor din august 1948, școala și biserica fuseseră oricum aduse sub controlul partidului unic. Unii scriitori – precum Tudor Arghezi sau Lucian Blaga – erau scoși din circuit, iar alții – precum Mihail Sadoveanu, așa cum l-am văzut mai sus – erau deja tovarăși de drum ai comuniștilor. În acest context, Școala de literatură trebuia să creeze scriitorul de tip nou, care să înlocuiască (și să depășească, ideologic vorbind) generația „cu probleme” a scriitorilor creați în timpul regimului burghezo-democratic. Tot ce le trebuia tinerilor

care veneau (mai bine spus, erau îndrumați) spre această școală erau semnele unui oarecare talent literar și, mai ales, un dosar bun din punct de vedere politic. Inutil de spus că școala era în teorie închisă pentru copiii fostelor clase exploatare. Cei care veneau aici trebuiau să aibă, mai ales, o origine sănătoasă – și abia apoi talent.

Directorul acestei școli de literatură a fost un fost comunist ilegalist pe nume Mihai Novicov, un propagandist abil ajuns apoi profesor universitar la București. Experimentul pe care el era menit a-l conduce era organizat după modelul, verificat deja, al facultăților muncitorești sovietice.

Carul cu paie

Organizațiile de partid și de tineret din teritoriu îi recomandau, așadar, pe acei tineri care se evidențiaseră în activitatea literară dedicată colectivității. Pe baza acestui dosar și după un scurt examen, tinerii deveneau elevi ai școlii.

Printre profesorii (reali sau doar conjuncturali) invitați să conferențieze sau să le predea elevilor școlii s-au numărat Tudor Vianu, Paul Georgescu, Mihai Gafița sau marele prozator Mihail Sadoveanu. Într-o cuvântare de la ceremonia de deschidere, Sadoveanu i-a uimit pe cei prezenți spunându-le că pe porțile școlii nu vor ieși mai multe genii decât intraseră – ceea ce era o constatare de bun-simț, care evident că s-a dovedit adevărată. Dar la fel de adevărat este că, dintre cursanții acestei școli, unii chiar au rămas nume majore în cultura română: poetul Nicolae Labiș, prozatorii Radu Cosașu sau Ștefan Bănulescu, jurnalista Tita Chiper, poezii Gheorghe Tomozei, criticul literar Florin Mugur, dramaturgul Ion Băieșu și alții. O primă concluzie este aceea că o selecție extinsă, încurajată de stat, poate oferi astfel de surprize frumoase (este, de altfel, ceea ce avea să se întâmple cu alte asemenea selecții, din sport sau din artă – de la Dacia sportivilor și până la Festivalul „Cântarea României” al artiștilor). Organizată după un program

ca de cazarmă – cu deșteptarea la ora cinci dimineața și cu o izolare aproape totală (în teorie) a elevilor în sediul propriu –, Școala de literatură a obținut, totuși, mai curând rezultate opuse celor dorite de regim. Mulți dintre acești tineri, în loc să devină „ingineri ai sufletelor” după model stalinist, au devenit spirite critice autentice. Cum se explică acest paradox? Cel mai probabil, prin lecturile lor (extinse și ele) și prin dezbaterile informale pe care le organizau cotidian.

În ciuda programului și a supravegherii stricte, tinerii scriitori se comportau ca niște oameni pe cale de a deveni intelectuali și nu ca niște politrucii travestiți în literați. Jurnalul Marin Ioniță, el însuși elev al școlii, își amintește², bunăoară, că Nicolae Labiș mai venea uneori la dormitoare amețit de băutură (deși organizarea instituției nu prevedea nicidecum, bineînțeles, această sursă de inspirație), iar excelenta ziaristă de mai târziu Tita Chiper³ obișnuia să mai evadeze din dormitorul școlii coborând pe burlane sau pe cearșafuri înnodate, ca în filme (e drept, fiind ajutată de structura sa ireversibil minionă și categoric sportivă din tinerețe). În plin stalinism, chiar și acești tineri în care regimul investea încredere și bani, chiar și ei, își căutau libertatea – atât în biblioteca școlii, cât și pe străzile spre care evadau.

Școala de Literatură și Critică Literară din Șoseaua Kiseleff a fost, deci, un experiment care a durat șase ani – din 1950 până în 1955, când, dintr-o decizie politică (așa cum fusese și decizia înființării ei), s-a topit în Facultatea de Litere-Filologie a Universității din București. Așa cum spuneam, de pe urma școlii au rămas câțiva scriitori și critici literari efectiv importanți, dar a rămas și o morală pentru această poveste: niciun regim, nicidecum, indiferent de investiții, nu va putea produce genii pe bandă rulantă; dar poate risca, în ciuda intențiilor și așteptărilor, să producă oameni normali, care să-și ia în serios rolul de intelectuali. ■

¹ Clădirea de pe Șoseaua Kiseleff în care astăzi este sediul principal al Partidului Social Democrat.

² Vezi volumul de amintiri Kiseleff 10. *Fabrica de scriitori*, Editura Adevărul, București, 2011.

³ Căreia am avut plăcerea și onoarea de a-i fi coleg (ca și scriitorului unic și caracterului cuceritor care este Radu Cosașu) în redacta revistei „Dilema”/„Dilema veche”. În unele momente de relaxare ale ședințelor de redacție, nu foarte des, dar notabil, ambii mai făceau trimiteri la anii acelei școli...

(Fragment din vol. Adrian Cioroianu, *Nu putem evada din istoria noastră. Cea mai frumoasă poveste*, vol. II, Curtea Veche Publishing, 2016)

Intellectualii și Puterea Forța de absorbție a sistemului

Ioan
LASCU

Coloană
Scrișul Românesc
ediția a XII-a
Număr special

Lenin ar fi spus cândva, undeva, că în orânduirea socialistă intelectualii pot fi cel mult „tovarăși de drum.” Și teza a rămas neschimbată: intelectualii au fost, în viziunea comuniștilor, cel mult niște colaboratori puși în slujba exclusivă a regimului politic. Dacă nu acceptau să-și ofere serviciile puterii, intelectualii puteau repede ajunge „dușmani ai poporului”, „trădători”, „reacționari”, „retrograzi”. Asta însemna că intrau în vizorul „organelor de partid și de stat”, fiind oricând pasibili de punere sub acuzație, anchete, arestări și condamnări la pedepse grele și îndelungate. Pedepsele de 10-15-20-25 de ani de temniță grea și/sau de muncă silnică, însoțite de privarea de drepturi civile, de confiscarea averilor (în cazul în care posedau!), regim de domiciliu forțat impus ani buni după punerea în libertate, erau ceva obișnuit. Bașca faptul că ei se aflau tot timpul sub supravegherea organelor securității statului, siliți să informeze periodic asupra activității lor, supuși la presiuni pentru a colabora, sau, în caz contrar, înconjuțați de roiuri de informatori care îi turnau cu regularitate, „operativ”. Astfel de intelectuali, ca toți „dușmanii poporului”, indiferent de statutul social, profesional și politic, erau aruncați în pușcării sau în ocne, ori pe „șantiere ale construcției socialiste” ca să fie „reeducați”, chipurile în spiritul noii ordini, sau, de multe ori, lichidați prin înscenarea diverselor accidente, ori suprimați de-a dreptul de către tortionari. Metodele de reeducare erau dintre cele mai cumplite: bătăi, tortură, înfometare, nesomn, supunere la cele mai grele munci, condiții inumane în celule, tot soiul de șicane. Majoritatea aveau un statut special, acela de *deținuți politici*.

La începutul anilor '90, pe când lucram în presa cotidiană, un fost deținut politic pe nume Dumitru Popescu, complet orb, mi-a relatat cum i s-a înscenat un accident în scopul lichidării lui. Împreună cu alți camarazi de suferință, muncea până la epuizare într-o carieră de piatră, undeva, prin Dobrogea. Era, între altele, artificier. Pentru că avea o conduită mai recalcitrantă, la un moment dat, la replierea de seară în barăci, a primit ordin să dinamiteze un perete de stâncă. I s-a indicat să pună dinamită într-o gaură deja conturată. A început să bată cu ciocanul în locul indicat, pentru a lărgi orificiul. Dar nenorocire! N-a mai apucat decât să audă o bubuitură asurzitoare, apoi s-a prăbușit instantaneu cu fața inundată de sânge. În gaură fusese deja introdusă dinamită, care, la solicitarea mecanică dură, a explodat. Totul fusese pregătit ca deținutul să fie sfărțec de explozie. Nu s-a întâmplat așa, dar Dumitru Popescu a rămas nevătărat pe viață. Alți foști întemnițați, între

care Gheorghe Gherbezan, muncitor din București, și Longin Predoiu, țăran din Dragoslavele, Argeș, îmi povesteau cum au fost bătuți cu drugi de fier și mă puneau să le pipăi găurile din cap sau din picior rămase în urma acelor tratamente bestiale. Și Ion D. Sîrbu, care a vorbit foarte de rar de tratamentul carceral, amintea același episod al bătăii cu răngi de fier, dar nu în conversații cu prietenii, ci doar în bucătărie, cu soția. Sîrbu a pretins că modelul personajului Ștefan Petrini din *Cel mai iubit dintre pământeni*, ultimul mare roman al lui Marin Preda, a fost chiar el. Ștefan Petrini, de

Concert

asemenea intelectual, fusese întemnițat și condamnat să lucreze în condiții foarte grele în minele de plumb de la Căvnic, iar după eliberare i de dăduse doar posibilitatea unei munci umiltoare, la deratizare. Dacă muncile la care a fost silit Petrini nu coincid cu cele la care a fost silit Ion D. Sîrbu, știm că după ieșirea din închisoare el a fost nevoit să lucreze câteva luni ca ajutor de vagonetar în mina Petrila, „mina strămoșilor mei”, cum spunea. Obsesia șobolanilor și a ploșnițelor ca simboluri ale sordidului din lumea comunistă l-a urmărit pe Ion D. Sîrbu care se defulează oarecum în povestirea *Cimex lectularia* dar mai ales în romanul *Lupul și catedrala*.

El, ca și ceilalți trei foști deținuți politici pe care i-am menționat, a refuzat să colaboreze. Și magistrul său, Lucian Blaga, a refuzat să pactizeze cu regimul, drept pentru care a trebuit să suferă marginalizarea și interdicția de a publica până la sfârșitul vieții, în 1961. Cu o singură excepție, traducerea *Faust*-ului lui Goethe. Ei trebuie judecați, cum s-a exprimat Ion D. Sîrbu, „nu... după cele ce le-am făcut, ci după cele ce-am refuzat a le face!”

Și alți intelectuali și scriitori de frunte au suportat rigorile sălbatice ale regimului carceral comunist. Printre aceștia, Ștefan Augustin Doinaș, alias Ștefan Popa, și Ion Negoieșcu, foști cerchiști, ca și Sîrbu. În cercetarea *Ion D. Sîrbu și contemporanii săi. Tipare comportamentale*, Clara Mareș analizează comparativ „comportamentul [celor] trei buni prieteni care au traversat aceeași perioadă de timp în aceleași condiții.” Însă, continuă autoarea, „Maniera în care acești intelectuali au încercat să depășească barierele impuse de regimul comunist reprezintă tot atâtea modele de a supraviețui într-un regim totalitar.” Doinaș, de pildă, a acceptat să colaboreze din primele momente, în dosarul lui specificându-se că „în timpul executării pedepsei a fost folosit informativ de Direcția VII”. A continuat multă vreme și după ieșirea din închisoare în schimbul anumitor avantaje. A pus la dispoziția organelor de urmărire, scrie Clara Mareș, o listă cu 60 de nume. Între cei care figurau acolo îi întâlnim pe Tudor Vianu, Șerban Cioculescu, Cornel Regman, Sorana Coroamă, Constantin Țoiu, Ovidiu Cotruș, Radu Enescu, Eugen Todoran, Radu Stanca, Dominic Stanca, Romulus Vulpescu, Ion Negoieșcu, Liviu Ciulei, Georgeta Horodincă, Haralambie Grănescu și mulți alții. Se regăsesc printre ei destui colegi de studii și de cerc literar, dar lipsește Ion D. Sîrbu, deși acesta din urmă l-a suspectat mereu pe Doinaș! Însă, ne dezvăluie Clara Mareș, în urma delațiunilor lui Doinaș au fost arestați Negoieșcu și Haralambie Grănescu!

Și Ion Negoieșcu a fost recrutat ca informator la doi ani după arestare, în 1963. Calitatea materialelor informative furnizate de el a fost însă scăzută, după aprecierile ofițerilor de securitate. Notele informative despre Ovidiu Cotruș, Eta Boeriu, Cornel Regman, Mihai Gafița, Dumitru Țepeneag, Georgeta Horodincă, Eugen Barbu, Titus Mocanu au fost lipsite de relevanță. Ion Negoieșcu a acceptat colaborarea, desolidarizându-se de anumite convingeri și idei, „de vechile sale concepții dușmănoase”. Nu a fost singurul... Ca urmare regimul s-a arătat binevoitor față de el: dreptul la semnătură i-a fost acordat aproape pe loc, iar în 1968 obținea viză de călătorie în Franța, Anglia și Italia. În 1977, contrazicând atitudinea de până atunci, adresează o scrisoare deschisă lui Paul Goma. În 1983 optează pentru plecarea definitivă exilându-se în Germania.

Pe lista foștilor deținuți politici sau condamnați în contumacie care au acceptat într-un fel sau altul colaborarea cu regimul ar mai fi Nichifor Crainic sau Pamfil Șeicaru, dar și martiri precum Vasile Voiculescu, Mircea Vulcănescu sau Nicolae Steinhardt. ■

Dumitru Radu
POPESCU

20 de Wați

După ce chefliul Ivan Turbincă bagă moartea în turbincă, folosindu-se de tehnologia sa manuală, omenirea este condamnată(!) să treacă din realitatea vieții cu moarte – într-o altă realitate, a vieții fără de moarte?!... Aceasta este tragedia pe care Făt Frumos a trăit-o pe propria sa piele, bătându-se cu tot felul de zgrițoroi ca să-și îplinească visul visat în uterul mamei sale – de a ajunge în țara tinereții fără de bătrânețe și a vieții fără de moarte?!... Făt Frumos ajunge pe acest tărâm mirific și-și pierde memoria, căci nu puteai trăi la infinit având memorie!?!... Acesta era prețul vieții veșnice, care era mai tragic decât moartea, căci te obliga să trăiești fără să mai știi ce faci și de ce existi!?!... Până la urmă, recăpătându-și, dintr-o eroare, la o vânătoare, memoria, Făt Frumos, după cum se știe, pleacă în împărăția părinților săi, unde nu mai găsește niciun om viu!... Vie mai fiind, dar pe patul morții, doar moartea, ca o babă hârcă neputincioasă! Moartea, cu un ultim efort, îi dă o palmă lui Făt Frumos – și-l omoară! – ea, ieșind, în acea clipă din șomaj, din propria moarte, ce o lichida, simțind și ea cum se moare, în singurătate.

Dar tragedia omenirii începe cu adevărat în clipa când tehnologia chefliului Ivan Turbincă, băgând moartea la bulău, în turbincă sa inconștientă, condamnă omenirea la cea mai cumplită tragedie posibilă: să trăiască fără speranța morții izbăvitoare, fără frica de moarte, fără sentimente apocaliptice, într-un idilism fără de moarte! Și... Într-o impotență funciară de a-și mai putea lua zilele, sinuciderea fiind scoasă din uz ca și omuciderea!... Fără speranța de a mai putea duce un război pentru pace, fără visul Revoluției Franceze, cea care după ce l-a scos pe Dumnezeu din biserică și l-a dat pe Apa Sâmbetei, și-a ucis și regii – ca democrația și justiția să triumfe! Și a triumfat, până la urmă, Revoluția Franceză reușind, cu brio, să-i ghilotineze și pe Danton și Robespierre, proprii săi conducători!

Dar să revenim la Ivan Turbincă, fostul militar – bucătar în armată! – scos la pensie, care avea un crez sublim, divin, în cuget și simțiri: vodcă!

Lui Ivan Turbincă, tehnologia care a făcut posibilă ivirea pe pământ a produsului științific și practic, numit vodcă, i-a conturat ideea irefutabilă a izbăvirii omenirii de moarte!... Nu mai era necesară o nouă venire pe lume a lui Iisus, nu mai trebuia ca Fiul lui Dumnezeu, trădat de poporeni ce-l primiseră cu aplauze, să moară bătut în cuie, pe cruce, în fața Mamei Sale, Fecioara Maria, nu mai trebuia, deci, ca Iisus să moară și cu moartea sa să omoare moartea, ca să-i ajute pe oameni să învieze și să fie fericți! El, Ivan, în primul rând, duhnind mereu a vodcă și a tutun, era exclus să fie Fiul lui Dumnezeu! Dar pentru că Dumnezeu îi oferise bucuria de a putea închide în turbincă sa personală tot ce i se părea nepotrivit cu viața plină de bucurii a oamenilor – a bagat moartea

în golul singurei averi pe care o avea, turbincă... Și de-aici începe cu adevărat tragedia omenirii: condamnarea la o viață fără de moarte!

De-aici încolo putem vorbi de o ivanizare a culturii, adusă prin tehnologia inspirată de un produs nemuritor, vodcă! Dar omenirea – să fie clar! – n-a putut suporta acest paradis posibil, adus prin lipsirea de libertate a morții, ceea ce echivala cu o crimă, cu o încălcare a justiției, libere și independente! Moartea, rămânând neproductivă, în captivitatea turbincii, pune în discuție interesele spirituale și materiale ale

Șarpele din fereastră

omului, tehnologia progresului științific, lipsa conflictelor armate, care au stat la temelia istoriei! Ori, această neparticipare la istorie putea produce o nouă mitologie a lumii spirituale, putea conduce spre o degradare a condiției umane! Și oamenii ar fi putut intra într-o criză de personalitate – pe bună dreptate putând să se întrebe, revoltați: „Cum de se poate face istoria, fără de noi?...” Fără tehnologia morții, care înregistrase atâtea succese, mai ales în era modernă – prin trenuri, tancuri, avioane și bombe, chiar atomice, aducătoare de pace?!... Planeta noastră ar fi devenit un muzeu de biserici de altădată – căci nu mai aveai cui să i te rogi, dacă erai deja nemuritor! – de biserici goale de conținut, de cimitire inutile, de școli, de cazemate și sedii de poliție aflate în ruină! În locul acestor vestigii ale istoriilor, singura undă aurorală ar fi venit, firesc, din proliferarea festivalurilor ținute în aer liber, sau în clădirile înfloritoare ale barurilor, băncilor, mall-urilor... Sigur, nu putem uita, căci n-ar fi drept și onest, cantitatea, calitatea și prosperitatea fericirilor incipiente, aduse de cetățile libidinale, unde iubirea liber-consimțită triumfă, înălțând zi și noapte noua istorie întemeiată la Vama Veche!

Moartea, ca să n-o scăpăm, totuși, din vedere, când este funcțională, dorește să-și desfășoare activitatea precum un funcționar public, scrupulos la datorie, oferindu-i subiectivismului ei ancestral statutul unei realități obiective!

Numai că după încarcerarea ei în turbincă lui Ivan, moartea, chiar în dimensiunea ei veșnică, a devenit fără sens! Oamenii, chiar dacă mai calcă greșit prin viață, sunt condamnați să trăiască veșnic în lumea lor absurdă, fără viitor, și fără moarte!

Ea, uneori, când se simțea ușor plictisită,

dar era obligată de propriul său suflet generos, să nu-i lase în viață nici pe cei ce se scârbiseră de viață, îi chema la ea, pe numele lor cel mic: „Gelule! Augustine! Fărâmiță!” Și Gelu răspundea: „Prezent!” Și Augustin, la fel: „Prezent!” Și Fărâmiță, așijderea: „Prezent!” Ea le știa întreaga biografie: locul nașterii, studiile școlare, doctoratele luate cu notă maximă!...

Dar cum glasul morții, încătușată în turbincă, nu se mai aude, contopirea eului ei atât de personalizat, cu eurile lui Gelu, Gusti, Fărâmiță – devine, paradoxal, imposibilă!

Degradarea identității ei capătă dimensiuni apocaliptice, neprevăzute nici de Ivan Turbincă – deși Ivan era, după cum se știe, o trestie gânditoare vocalizată. Castrarea morții – a potențelor ei tehnologice letale, nu a celor libidinale, care nu existau! – este tragică, fiindcă ea nici nu poate muri, fiind obligată să audă, la infinit, din turbincă, freamătul vital, vesel, al clienților ei posibili – de altădată! De fapt, închizând-o în turbincă sa, Ivan a condamnat-o la un supliciu nemilos: acela de a asista la mascarada democrației sexuale! Ca să nu mai vorbim de mlaștina politică în care se scaldă elitele politice – iar ea nu poate stârpi această rușine a stirpei umane... Rusnacul Ivan a văduvit-o de puterea ei de a face dreptate pe pământ, de a veni în ajutorul celor care acum, oripilați de corupția criminalilor aleși de poporeni să-i conducă, ar fi vrut să le tragă măcar un glonț în popou – acestor barbari, care, după coruperea socialismului, au corupt și capitalismul! Dar, moartea, rămasă în turbincă, înghițită de uitare și de întuneric, fără niște acte care să-i legitimeze activitatea spirituală, de eliberare a pământului de ciurucuri umane, rămânea, de fapt, într-o postură absolut ridicolă: de moarte impotentă, fără istorie, lipsită de istorie!

Filosofii, de ocazie, însetați de glorie și de biștari, în articole și conferințe gongorice, susțin cu mâna dreaptă pe inimă, atunci când se cântă Imnul Țării, că Ivan Turbincă a comis un act huliganic, băgând moartea în turbincă – adică într-un sicriu gol, din material de doi franci! E o inscenare vulgară, fascistă, comunistă, care dovedește existența, în căpătâna vodcangiolului rusnac, a unei lipse orgolioase de limpezime cerebrală, similară cu o crimă abjectă! Teatral, copleșit de un lirism bahic, Ivan înscenează o idee – a nemuririi omului! O demagogie orgisiacă, inutilă – într-un vis! – Ivan... Înscenează o utopie, de paradă! Eficacitatea teatrală face dintr-un chefliu – un mit! Nu mai este nevoie să țină un discurs despre moarte și despre viața fără de moarte a pământenilor: totul e foarte clar, totul e vizibil, tăcerea, extratextul încununează această victorie! Vorbele pe care le-ar mai putea spune baba-hârca vor fi impermeabile, surde, fără rost – în fața poporenilor încântați de tehnologia prin care un civil, duhnind a vodcă, a pus moartea la colț!...

Neavând, astfel, puterea ei închipuită de ea însăși! Să fie Ivan Turbincă descoperitorul acestei puteri false cu care se împopoțona de secole Moartea?!...

Tehnologia modernă ce le spune oamenilor de știință? În Iulie, 2014 – aflăm dintr-o revistă – Robert Lanza, cercetător la „Advanced →